XII. Numizmatika
Numismatics

1 – Labanoras

Eduardas Remecas

Labanoro bažnyčios monetų kompleksas (1940/2009)

2009 m. gruodžio 22 d. tvarkant sudegusios Labanoro bažnyčios (Švenčionių r., Labanoro sen.) griuvėsius, vienoje vietoje buvo surasta daug monetų. Monetos rastos prie buvusio didžiojo altoriaus, po prieš jį buvusios pakylos grindimis (1 pav.). Atkėlus apdegusias grindų lentas, rastas surūdijęs ir nuo karščio praradęs formą metalinis indas, kuriame ir buvo monetos. Šias monetas rado viena iš tvarkymo talkos dalyvių Vitalija Galgatavičienė. Surastas monetas paėmė talkoje taip pat dalyvavęs Labanoro seniūnas Vincas Jusys, tačiau keletą monetų radėjai spėjo pasiimti. Rastos monetos buvo pažeistos gaisro – pajuodusios, bet nesusilydžiusios. Monetas bandyta plauti muilu, tačiau suodžiai išliko. Dėl to buvo nutarta kreiptis į Vilniuje esančią UAB „Ūlos juvelyrų studiją“, kurioje monetos buvo nuvalytos iki blizgesio. Indas, kuriame buvo rastos monetos, neišliko. Anot radėjų, jis buvo labai sunykęs ir subyrėjo.

2010 m. vasario 10 d. internetiniame portale „Delfi“ pasirodė informacija apie surastą lobį – 1017 vienetų monetų. Vėliau apie šį radinį buvo rašyta daugelyje leidinių. Visos šios publikacijos pasirodė jau po to, kai monetos buvo nuvalytos.

Straipsnio autoriui apžiūrėjus monetų kompleksą, buvo nustatyta, kad jį sudaro kiek daugiau – 1029 monetos. Komplekse yra 75 varinės Rusijos imperijos monetos (1, 2 ir 3

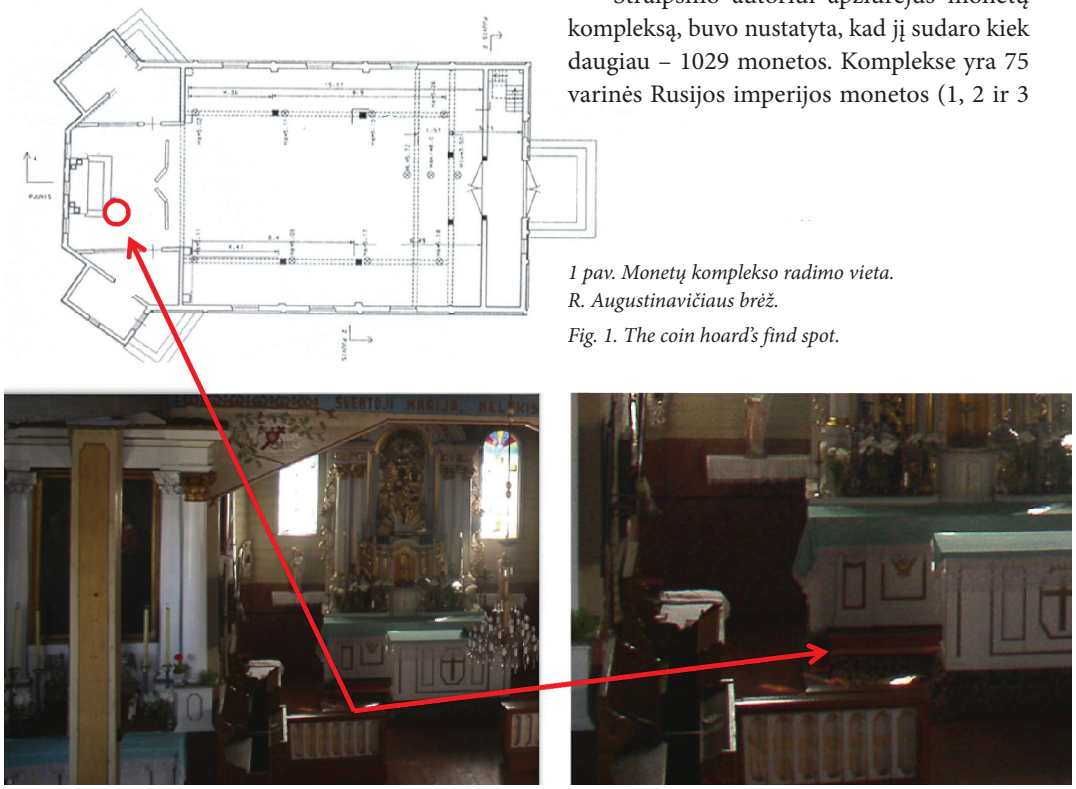

1 pav. Monetų komplekso radimo vieta. R. Augustinavičiaus brėž.

Fig. 1. The coin hoard's find spot.

kapeikų), 215 vario-nikelio ir geležinių Vokietijos imperijos monetų (1, 2, 5 ir 10 pfenigų), 710 geležinių Rytų skolinamosios kasos monetų (1, 2 ir 3 kapeikų), 11 Vokietijos Veimaro ir Trečiojo reicho monetų (5 ir 10 pfenigų), 6 geležinės Lenkijos skolinamosios kasos monetos (5, 10 ir 20 pfenigų), 9 pirmosios Lietuvos Respublikos monetos (2, 5, 20 ir 50 centų), ir 3 TSRS kapeikos (3 ir 5 nominalo).

Šį kompleksą daugiausia sudaro monetos, datuojamos iki 1918 m. – 1007 vienetų (97,8 %). Ankstyviausia moneta – Rusijos imperijos 1820 m. 2 kapeikos, vėliausios – TSRS 1940 m. 3 ir 5 kapeikos. Šio komplekso piniginė vertė nedidelė – Rusijos imperijos kapeikos sudaro 1,5 rublio, Vokietijos imperijos pfenigai – 18,38 markės, Vokietijos imperijos Rytų skolinamosios kasos kapeikos – 16,65 ostrublio, Vokietijos imperijos Lenkijos skolinamosios kasos lenkiški pfenigai – 0,60 lenkiškos markės. 1916 m. 1 kapeika buvo lygi 2 pfenigams. Tad pagrindinio komplekso vertė yra apie 30 ostrublių arba auksinų (1919 m. vasario 26 d. ostai pavadinti auksinais). Nuo 1920 m. Lietuvoje prasidėjo pinigų nuvertėjimas. 1922 m. spalio 16 d. įvedant litą buvo nustatytas kursas, 175 auksinus prilyginęs 1 litui. Tačiau kursas nuolat krito ir gruodį jis jau buvo 850:1. 1922 m. pradžioje už šio komplekso monetas buvo galima nusipirkti 6 kg duonos arba 3,5 litro pieno.

Papildomų monetų vertė taip pat nėra didelė – tarpukario Lietuvos centai sudaro 2,04 lito, Vokietijos Veimaro Respublikos ir Trečiojo Reicho pfenigai – 0,95 markės ir TSRS kapeikos – 0,11 rublio.

Monetų komplekso kaupimo bei paslėpimo motyvai nežinomi. Galima manyti, kad tai yra bažnyčioje surinktos aukos. To meto apyvartoje buvusios stambesnių nominalų sidabrinės monetos į kompleksą nepateko arba buvo išimtos. Didžioji monetų dalis buvo sukaupta paskutiniais I Pasaulinio karo metais – apie 1918 m. arba po karo iki 1922 m. Po pakyla monetos, matyt, buvo paslėptos II Pasaulinio karo metais. Kartu prie jau buvusių monetų dar buvo pridėtos ir tuo metu cirkuliavusios 22 lietuviškos, vokiškos bei TSRS monetos.

Labanoro bažnyčios monetų kompleksas perduotas LNM. Vėliau jis turėtų būti eksponuojamas Labanoro bažnyčios muziejuje.

Monetos (skliausteliuose po metų nurodyti vienetai):

Lietuvos Respublika.

2 centai. 1936 (2).

5 centai. 1936 (2).

20 centų. 1925 (2).

50 centų. 1925 (3).

Rusijos imperija.

Aleksandras I.

2 kapeikos. 1820 EM.

Aleksandras II.

1 kapeika. 1879.

2 kapeikos. 1874 (2), 1875.

3 kapeikos. 1875, 1877.

Aleksandras III.

1 kapeika. 1885, 1894.

2 kapeikos. 1890.

3 kapeikos. 1881 (2), 1882, 1883, 1891, 1893 – iš viso 6.

Nikolajus II.

1 kapeika. 1895, 1898 (3), 1899 (2), 1901 (3), 1903 (2), 1905 (2), 1906 (2), 1908 (2), 1911 (2), 1912 (2), 1913, 1915 – iš viso 23.

2 kapeikos. 1896, 1901, 1903 (2), 1904 (2), 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913 (3), 1914 – iš viso 18.

3 kapeikos. 1896, 1899 (4), 1900, 1902, 1906 (2), 1908 (2), 1911, 1912 (3), 1913, 1915 (2) – iš viso 18.

Vokietijos imperija.

Vilhelmas I.

1 pfenigas. 1887 A.

2 pfenigai. 1875 G. 1877 A.

5 pfenigai. 1874 A, 1876 G.

10 pfenigų. 1874 A, 1874 ? (3), 1875 ? (2), 1876 G, 1876 ? (4), 187? – iš viso 12.

Vilhelmas II.

1 pfenigas. 1913 D.

2 pfenigai. 1912 A.

5 pfenigai. 1898 A, 1899 D, 1901 A (2), 1905 A (2), 1905 J, 1906 A, 1907 A, 1908 D, 1908 F, 1909 D, 1911 A, 1912 A, 1913 D, 1914 A, 1914 D (2), 1915 E, 1915 A (7), 1915 G, 1915 J; 1916 A (7), 1917 A (3), 1918 A (2) – iš viso 40.

10 pfenigų. 1888 A (2), 1889 A (3), 1889 E (2), 1889 ?, 1890 A, 1893 A, 1896 A, 1896 D, 1898 A (2), 1898 F, 1899 A, 1899 E, 1900 A (2), 1900 D, 1900 G, 1901 A, 1901 J, 1902 A, 1904 A (3), 1904 J, 1906 A, 1906 D, 1907 A (3), 1907 J, 1908 A (4), 1908 E, 1908 J, 1909 G, 1910 A, 1910 E, 1911 A, 1911 G, 1912 A (4), 1912 G, 1913 A (2), 1914 A, 1914 F (4), 1915 A (2), 19?? J; 1916 A (68), F (4), G (3), J (3), ? (7), 1917 A (7), J, ? (2), 191? ? (1) – iš viso 155.

Rytų skolinamoji kasa (*Darlehnskasse Ost*).

1 kapeika. 1916 A (75), J (27), ? (3) – iš viso 105.

2 kapeikos. 1916 A (120), J (110), ? (25) – iš viso 255.

3 kapeikos. 1916 A (197), J (132), ? (21) – iš viso 350.

Lenkijos nacionalinė skolinamoji kasa (*Polska krajowa kasa pożyczkowa*).

5 pfenigai. 1917 F, 1918 F.

10 pfenigų. 1917 F (3).

20 pfenigų. 1918 F.

Vokietija. Veimaro Respublika

5 reichspfenigai. 1925 A, D, 1926 A.

10 reichspfenigų. 1924 A (2), 1925 D, 1925 F, 1935 A, 1936 F – iš viso 6.

Vokietija. Trečiasis Reichas.

10 pfenigų. 1937 A (2).

TSRS.

3 kapeikos. 1940 (2).

5 kapeikos. 1940.

Santrumpos:

A – Berlyno kalykla

D – Miuncheno kalykla

E – Muldenhutteno kalykla

F – Štutgarto kalykla

G – Karlsruhės kalykla

J – Hamburgo kalykla

The coin hoard from the Labanoras church (1940/2009)

On 22 December 2009, in putting the ruins of the Labanoras church (Labanoras elderate, Švenčionys District) in order, a large quantity of coins was found in one place (Fig. 1). The hoard consists of 1029 coins. The earliest coin is an 1820 Russian Empire 2 kopeck coin, the latest 1940 USSR 3 and 5 kopeck coins. Most of the coins (1007, 97.8%) date to 1918). The hoard could have been accumulated up until 1922 and then hidden during the Second World War. The hoard has little monetary value. It is thought that it could have been church offerings.